

Отримано: 16 травня 2021 р.

Прорецензовано: 30 травня 2021 р.

Прийнято до друку: 04 червня 2021 р.

e-mail: anna.novoseletska@oa.edu.ua

DOI: 10.25264/2311-5149-2021-21(49)-10-18

Новоселецька А. О. Стан концентрації та монополізації страхового ринку України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, червень 2021. № 21(49). С. 10–18.

УДК: 368.91.009.12

JEL-класифікація: G-22

ORCID-ідентифікатор: orcid.org/0000-0003-992-5237

Новоселецька Анна Олександрівна,
аспірантка Національного університету «Острозька академія»

СТАН КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА МОНОПОЛІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена оцінці процесів концентрації та монополізації страхового ринку України. У ході дослідження проаналізовано структуру страхового ринку за сегментами, показники концентрації та індекс Герфіндаля-Гіршмана як для ринку в цілому, так і для окремих видів страхування, здійснено градацію страхових компаній за обсягами зібраних страхових премій. На основі здійсненої оцінки визначено, що страховий ринок України загалом є низько концентрованим, як і сектор ризикових видів страхування. Сегмент страхування життя характеризується помірною концентрацією та монополізацією. Також окреслено найбільш потужні страхові компанії на відповідних секторах страхового ринку України.

Ключові слова: страховий ринок, страхова компанія, конкуренція, концентрація страхового ринку, монополізація страхового ринку, коефіцієнт концентрації, індекс Герфіндаля-Гіршмана.

Новоселецкая Анна Александровна,
аспирантка Национального университета «Острожская академия»

СОСТОЯНИЕ КОНЦЕНТРАЦИИ И МОНОПОЛИЗАЦИИ СТРАХОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ

Статья посвящена оценке процессов концентрации и монополизации страхового рынка Украины. В ходе исследования проанализирована структура страхового рынка по сегментам, показатели концентрации и индекс Герфиндаля-Гиршмана как для рынка в целом, так и для отдельных видов страхования, осуществлено градацию страховых компаний по объемам собранных страховых премий. На основе проведенной оценки определено, что страховой рынок Украины в целом является низко концентрированным, как и сектор рискованных видов страхования. Сегмент страхования жизни характеризуется умеренной концентрацией и монополизацией. Также обозначены наиболее мощные страховые компании на соответствующих секторах страхового рынка Украины.

Ключевые слова: страховой рынок, страховая компания, конкуренция, концентрация страхового рынка, монополизация страхового рынка, коэффициент концентрации, индекс Герфиндаля-Гиршмана.

Anna Novoseletska,
graduate student of the National University «Ostroh Academy»

STATE OF CONCENTRATION AND MONOPOLIZATION OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

The intensity and quality of insurance market development are directly related to the level of competition, concentration and monopolization between insurance companies. Although the insurance market of Ukraine is insignificant in terms of key indicators in comparison with foreign ones, the competitiveness of its insurers is very important to ensure proper insurance protection of policyholders. The article is devoted to the assessment of the processes of concentration and monopolization of the insurance market of Ukraine. The study analyzed the structure of the insurance market by segments, concentration indicators and the Herfindahl-Hirschman index for the market as a whole and for individual types of insurance, gradation of insurance companies by the amount of collected insurance premiums. Based on the assessment, it was determined that the insurance market of Ukraine is generally low concentrated, as well as the sector of risky types of insurance. Among the selected segments of the insurance market, the most concentrated is the CASCO insurance. In the field of health insurance there is a slightly lower level of concentration and monopolization as in the OTSPVVNTZ segment. The market of classical property insurance is the least concentrated. The life insurance segment is characterized by moderate concentration and monopolization. The most powerful insurance companies in the relevant sectors of the insurance market of Ukraine are outlined. Since 2015, the top three leaders of the life insurance market are PJSC "MetLife", PJSC "Insurance Group TAS" and PJSC "IC UNICA LIFE". Virtually unchanged leaders in the field of risk insurance during 2018-2020 were PJSC "IC

ARX”, PJSC “IC UNICA” and PJSC “Insurance Group TAS”, which are members of financial groups that include leaders of the life insurance market. In general, the national insurance market is becoming more concentrated, which will be appropriate and accepted benefits while strong market players will not involve their residents, and the state controls these processes.

Key words: insurance market, insurance company, competition, insurance market concentration, insurance market monopolization, concentration coefficient, Herfindahl-Hirschman index.

Постановка проблеми. Страховий ринок є надзвичайно важливим для розвитку економіки будь-якої країни, адже його функціонування забезпечує страховий захист фізичним та юридичним особам у несприятливих та ризикових ситуаціях, скорочує витрати держави на компенсації збитків від стихійних лих та надзвичайних ситуацій, сприяє формуванню інвестиційних ресурсів і забезпеченню сталого розвитку країни. Саме тому дослідження особливостей функціонування та розвитку ринку страхових послуг є надзвичайно важливим. Страховий ринок України пройшов тривалий етап становлення та зростання попри несприятливі макроекономічні обставини, кризові явища та недовіру населення, демонструючи останніми роками високі темпи розвитку. Ефективне ж функціонування ринку неможливе без ефективно діючих та конкурентоспроможних страхових компаній, саме це і обумовлює необхідність та перманентну актуальність оцінки рівня конкуренції та концентрації страхового ринку України. Дані процеси є об’єктивними та дуже динамічними, тими, що потребують постійного нагляду та контролю, оскільки мають як ряд переваг, так і ряд недоліків. Роль оцінки конкуренції та концентрації на ринку страхових послуг підсилюється також і поширенням глобалізаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці визначення конкуренції та монополізації страхового ринку присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних науковців. Вказану тематику досліджували у своїх наукових доробках Л. О. Бойко, О. О. Гаманкова, Я. П. Шумелди, М. І. Купира та Ю. А. Шейко, О. В. Клименко, Л. В. Временко та К. І. Деркач, О. С. Журавка та О. М. Пахненко та ін. Однак питання оцінки рівня конкуренції, концентрації та монополізації ринку страхових послуг завжди є затребуваним та актуальним, зважаючи на динамічний розвиток страхування в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення рівня конкуренції, концентрації та монополізації на страховому ринку України загалом та в розрізі його сегментів.

Виклад основного матеріалу. Визначальним чинником впливу на рівень конкуренції та монополізації будь-якого ринку є кількість суб’єктів, котрі на ньому функціонують та пропонують чи то власну продукцію, чи то власні послуги. Тому першочергового аналізу потребує динаміка кількості страхових компаній life та non-life типу на страховому ринку України, а також його галузевої структури (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка кількості страхових компаній на страховому ринку України та його галузевої структури протягом 2010-2020 років*

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість страхових компаній, од	456	442	414	407	382	361	310	294	281	233	210
в т.ч. life	67	64	62	62	57	49	39	33	30	23	20
в т.ч. non-life	389	378	352	345	325	312	271	261	251	210	190
Частка life страховиків, %	14,69	14,48	14,98	15,23	14,92	13,57	12,58	11,22	10,68	9,87	9,52
Частка non-life страховиків, %	85,31	85,52	85,02	84,77	85,08	86,43	87,42	88,78	89,32	90,13	90,48
Частка страхування життя, %	3,93	5,93	8,41	8,64	8,07	7,35	7,84	6,71	7,91	8,72	11,10
Частка ризикових видів страхування, %	96,07	94,07	91,59	91,36	91,93	92,65	92,16	93,29	92,09	91,28	88,90

* складено автором за даними [5-12]

За останнє десятиріччя кількість страхових компаній суттєво зменшилась: з 456 у 2010 році до 210 у 2020 році, тобто на 246 одиниць або ж практично на 54%. На кінець I кварталу поточного року даний показник становив 208 небанківських установ даного виду.

Цей процес відбувався рівномірно з незначними коливаннями у 2012-2013, 2015-2016 та 2018 роках (рис.1.). Тенденція до скорочення кількості страхових компаній є наслідком як регулюючих дій Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг з метою підвищення конкурентоспроможності та фінансової стійкості страховиків, так і несприятливих макроекономічних процесів. Варто зауважити, що запровадження у середині 2020 року «спліт» системи регулювання ринків фінансових послуг внесло свої корективи до функціонування суб’єктів даних ринків, оскільки методи регулювання НБУ дещо різняться від тих, що були притаманні Нацкомфінпослуг. Очевидно, що до початку реалізації «спліту» ринок могли залишити ті страхові компанії, котрі не бачили доцільності провадження своєї діяльності за нових умов.

Також до цього моменту, поки не почали діяти нові умови НБУ, логічною була б поява нових страхових компаній. Протягом 2021 року за оцінками експертів відбуватиметься «очистка» ринку страхових послуг шляхом виведення з нього тих страховиків, котрі не відповідатимуть критеріям стабільності. Такі дії головного регулятора очікувано залишать на ринку найсильніших гравців, переважно з іноземним капіталом.

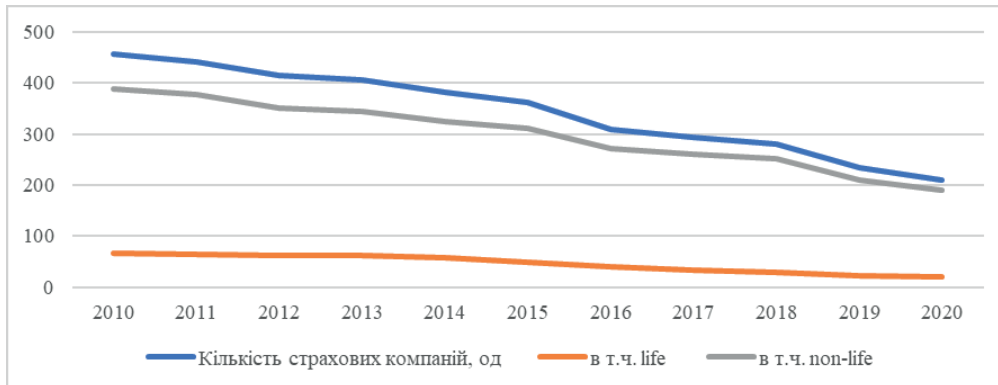

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні протягом 2010-2020 років*

* побудовано автором за даними [5-12]

Зменшення загальної кількості страхових компаній відбувалось за рахунок відповідного скорочення чисельності life та non-life страховиків. Так, у 2010 році на страховому ринку України функціонувало 67 страхових компаній, що здійснювали страхування життя, тоді як вже у 2020 році (як і у I кварталі 2021 року) їх залишилось лише 20, що очевидно справлятиме вплив як на рівень конкуренції, так і на рівень монополізації даного сектору. Слід зауважити, що частка даного виду страховиків зменшилась за останнє десятиріччя з 14,69% до 9,52%, тобто на 5,17%.

Визначальний вплив на спадаючу динаміку загальної кількості страхових компаній в Україні здійснило скорочення чисельності страховиків, що здійснюють ризикові види страхування (рис.1). У 2010 році на ринку non-life страхування функціонувало 389 суб'єктів даного типу, що становило 85,31% усіх страхових компаній. На кінець досліджуваного періоду їх залишилось лише 190 од. (у I кварталі 2021 року 188), що становить 48,8% від початкового рівня. Однак, частка даного виду страхових компаній зросла до 90,48% за рахунок значних темпів скорочення кількості life-страховиків.

Попри скорочення кількості страхових компаній на страховому ринку України обсяги страхових премій, зібраних ними, зростають. Так, у 2016 році загальна сума страхових платежів становила 35 170,3 млн. грн., у 2017 році 43 431,8 млн. грн., у 2018 році – 49 367,5 млн. грн., у 2019 році – 53 001,2 млн. грн. та 45 184,9 млн. грн. у 2020 році. Очевидно, що 2020 рік став періодом очікування для страхових компаній, а у попередні роки відбувались процеси концентрації та перерозподілу ринку.

Варто звернути увагу на той факт, що протягом 2010-2020 років при зменшенні кількості та частки life-страховиків на ринку відбувалось зростання обсягів та питомої ваги зібраних ними страхових премій (рис. 2).

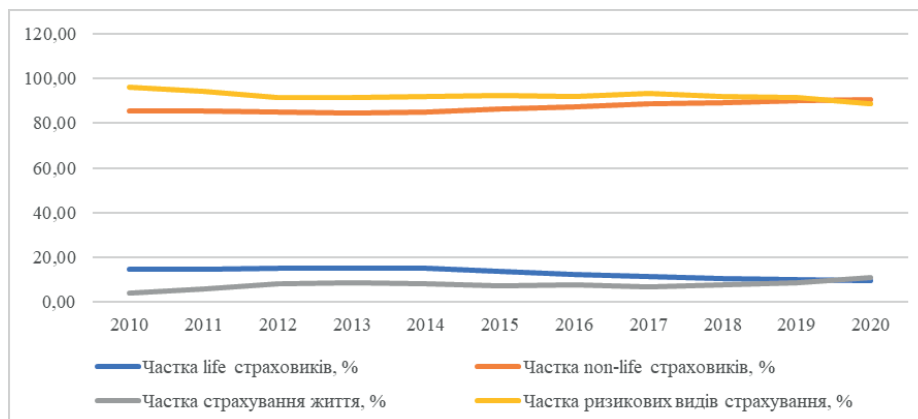

Рис. 2. Динаміка галузевої структури страхового ринку України протягом 2010-2020 років*

* побудовано автором за даними [5-12]

На початку дослідження 67 страхових компаній (14,69% усієї кількості), що здійснюють страхування життя, отримали 906,5 млн. грн. страхових премій (3,93% від загального обсягу). У 2020 році ситуація стає кардинально протилежною – лише 20 страховиків life типу (9,52% усієї кількості) зібрали 5017,1 млн. грн. (проти 4 624,0 млн. грн. у 2019 році) страхових премій, що становить 11,1%.

Кількість страховиків, що здійснюють ризикові види страхування, у 2010 році становила 389 од. (85,31% загальної кількості), тоді як обсяг зібраних ними страхових премій склав 21268,7 млн. грн. (96,07% їх загального обсягу). Натомість у 2020 році non-life страховиків залишилось 190 од. (90,48% всіх страхових компаній), обсяг зібраних ними страхових платежів досяг 40167,9 млн. грн. (у 2019 році даний показник становив 48 377,2 млн. грн.). Однак, частка валових страхових премій з ризикових видів страхування вперше за 10 років опустилась нижче відмітки 90% і становила 88,9%, що вказує на підвищення ролі страхування життя та його адаптивності та гнучкості.

У ході визначення ступеня монополізації страхового ринку необхідним є дослідження рівня його концентрації, тобто зосередження у окремих його гравців певної частки зібраних страхових премій. Відповідно коефіцієнт концентрації дорівнює сумі відповідних питомих часток валових премій страховиків [4].

Слід звернути увагу, що у різних країнах по значенню цього показника для страхових компаній встановлені державні обмеження. Тобто існує державний нагляд, який не припускає зосередження в руках однієї компанії впливу на певний відсоток страхового ринку (наприклад у США не припускається зосередження в руках однієї компанії більш 31% страхового ринку, двох – 44%, трьох – 54%). При дослідженні страхового ринку вітчизняні аналітики найчастіше використовують CR-3 (або Топ-3), CR-10, CR-20, CR-50, CR-100, CR-200 [3].

Протягом останніх кількох років страхування життя в Україні розвивається стрімкими темпами, демонструючи посилення рівня його концентрації та монополізації (таблиця 2).

Таблиця 2

Динаміка показників концентрації страхових компаній на ринку страхування життя України протягом 2010-2020 років*

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Частка на ринку топ 3 СК, %	49,7	51,3	44,0	51,7	44,8	42,8	43,0	54,5	54,3	57,6	56,0
Частка на ринку топ 10 СК, %	83,7	87,1	90,4	90,9	91,2	87,9	89,4	95,9	96,9	96,7	97,0
Частка на ринку топ 20 СК, %	95,9	96,7	97,9	98,3	98,7	99,0	99,5	99,9	100,0	100,0	100,0
Частка на ринку топ 50 СК, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-
Кількість life-страховиків, од.	67	64	62	62	57	49	39	33	30	23	20

* складено автором за даними [5-12]

Частка перших 3 страхових компаній протягом 2010-2020 років зростає з 49,7% до 56%, хоча у 2019 році вона була дещо більшою та становила 57,6%. Дані показники відображають наявність процесів монополізації на ринку life-страхування, оскільки перевищують допустиму межу у 50%. Починаючи з 2015 року, незмінною трійкою лідерів ринку страхування життя є ПрАТ «МетЛайф», ПрАТ «Страхова Група «ТАС» та ПрАТ «СК «УНІКА Життя». Саме «МетЛайф» та «ТАС» протягом останніх років акцентували значну увагу на вивченні ринку та завоюванні нових сегментів, що забезпечувало їм середньорічні прирости валових страхових премій на рівні 20-40%. У 6-ку лідируючих компаній протягом останніх років, окрім вище згаданих, входять також ПрАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА Страхування життя», ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ» та ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ». Вказані страховики володіють фактично 84% зібраних страхових платежів у 2020 році, що у випадку подальшого нарощення обсягів їх діяльності посилюватиме монополізацію даного сектору страхового ринку України.

Частка топ 10 life-страховиків протягом останніх десяти років теж зазначала суттєвих змін, зрісши з 83,7% у 2010 році до 97% у 2020 році, що пов'язано із скороченням кількості страхових компаній, їх укрупненням та перерозподілом ринку. До першої десятки страхових компаній зі страхування життя також входять ТДВ «СК «АРКС ЛАЙФ», ПрАТ «СК «Княжа Лайф Вієнна Іншуранс Груп», ПрАТ «СК «ФОРТЕ ЛАЙФ», ТДВ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС» та ПрАТ «СК «КД Життя». Варто зауважити, що найбільші life-страховики є фінансовими установами з іноземним капіталом.

У 2010 році з 67 страхових компаній, що здійснювали страхування життя, 20 володіли практично 96% ринку. Протягом наступних років їх частка поступово зростала, сягнувши у 2018-2020 роках 100%. Отже, попри скорочення кількості life-страховиків показники концентрації зростають, що вказує на посилення монополізації даного сектору страхового ринку та зосередження на ньому сильних гравців з іноземним капіталом.

Ринок ризикових видів страхування є менш монополізованим, про що свідчить динаміка показників концентрації (таблиця 3).

Таблиця 3

Динаміка показників концентрації страхових компаній на ринку ризикових видів страхування України протягом 2010-2020 років*

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Частка на ринку топ 3 СК, %	13,6	13,7	9,9	13,5	15,6	14,7	18,9	21,3	15,0	13,9	15,1
Частка на ринку, топ 10 СК, %	33,0	34,4	28,6	30,7	35,0	36,3	44,6	43,8	39,6	37,9	40,5
Частка на ринку топ 20 СК, %	51,1	53,6	46,8	50,3	53,8	60,3	62,7	62,9	61,9	60,0	61,9
Частка на ринку топ 50 СК, %	76,6	76,8	70,8	77,5	78,8	85,0	85,9	88,0	88,4	88,6	90,8
Частка на ринку топ 100 СК, %	91,7	92,1	84,3	92,1	93,4	96,1	96,9	97,6	97,9	98,1	98,5
Частка на ринку топ 200 СК, %	99,1	99,2	91,0	99,2	99,5	99,9	99,9	99,5	99,7	99,8	100,0
Кількість life-страховиків, од.	389	378	352	345	325	312	271	261	251	210	190

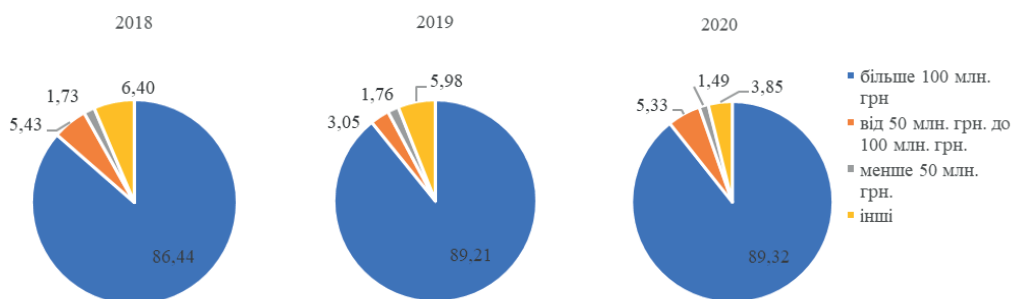
* складено автором за даними [5-12]

Перші 3 страхові компанії на ринку ризикових видів страхування у 2010 році володіли 13,6% обсягу усіх зібраних страхових премій та 15,1% у 2020 році. Показник концентрації за останні 10 років зріс лише на 1,5%, що свідчить про високий рівень конкуренції у даному сегменті страхового ринку. Практично незмінними лідерами у сфері ризикового страхування протягом 2018-2020 років були ПрАТ «СК «АРКС», ПрАТ «СК «УНІКА» та ПрАТ «Страхова Група «ТАС», що є членами фінансових груп, у складі яких функціонують лідери ринку страхування життя.

У 2010 році частка першої десятки non-life страховиків становила 33%, зрісши до 40,5% у 2020 році, тобто на 7,5%. Варто зауважити, що на 7 страховиків топ-десятки (4-10 місце у рейтингах) припадало у 2010 році близько 20% зібраних страхових платежів, тоді як уже на кінець звітної періоду 25,4%, що свідчить про посилення конкуренції серед топових гравців ринку. Окрім 3-ки згаданих компаній до першої десятки входять ПрАТ «СК «ПЗУ УКРАЇНА», ПрАТ «СК «УКРАЇНСЬКА СТРАХОВА ГРУПА», АТ «СК «ІНГО», ПрАТ «СК «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ», ПрАТ «СК «АЛЬФА СТРАХУВАННЯ» та ПрАТ «СК «ВУСО», яка останні роки значно покращила свої позиції за рахунок використання системи онлайн-продажів.

Питома вага страхових премій, зібраних 20 першими страховиками, протягом досліджуваного періоду зросла з 51,1% до 61,9%, тоді як частка перших 50 страхових компаній значно підвищилась з 76,6% до 90,8%. За період з 2010 року по 2020 рік зростає і показник концентрації страхових премій для топ 100 non-life страховиків – з 90,3% до 98,5%. Очевидно, що і на даному сегменті ринку страхових послуг сформувалась когорта страхових компаній, що працює на перспективу.

Розглянемо також градацію страхових компаній відповідно до валових страхових премій за 2018–2020 роки за даними порталу «Форіншурер страхування» згідно з методикою, що пропонують Л. В. Временко і К. І. Деркач. Усі компанії за сумою отриманих валових страхових премій необхідно розмежувати на 4 групи: 1) більше 100 млн грн – великі; 2) 50–100 млн грн – середні; 3) менше 50 млн грн – малі; 4) інші (компанії, які не надають дані «Форіншурер страхування») [1].

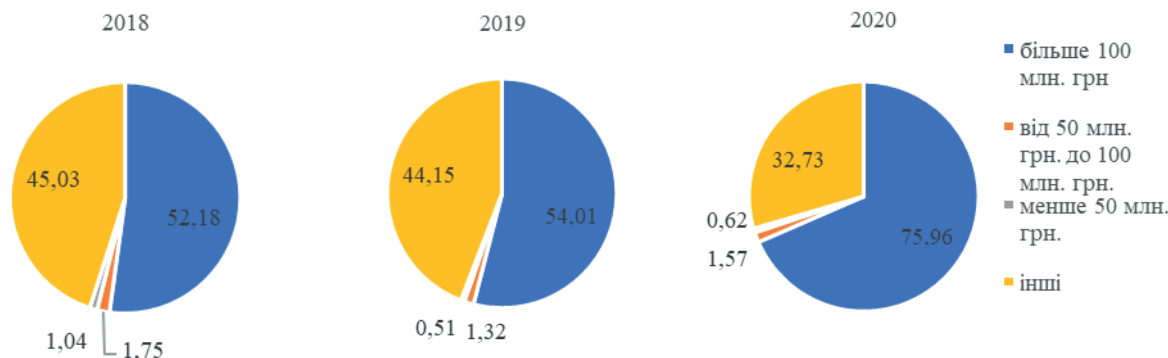

Рис. 3. Розподіл страхових компаній зі страхування життя в Україні за обсягами зібраних страхових премій протягом 2018-2020 років, %*

* побудовано автором за даними [5-12]

У 2018-2019 році порталу Форіншурер надали дані 11 страховиків, у 2020 році – уже 12. Загалом, частка даних не відображених у рейтингах, є незначною і коливається від 6,4% до 3,85%. Частка потужних страхових компаній (7 одиниць) у сегменті страхування життя протягом останніх років зростає, що підтверджує динаміку коефіцієнтів концентрації даного ринку, і на кінець 2020 року уже становить 89,32%. Страховики із обсягами зібраних страхових премій, що коливаються від 50 до 100 млн. грн. (3 одиниці), зайняли близько 5% ринку, тоді як решта (2 страхові компанії) близько 2%.

Розглянемо аналогічний розподіл на ринку ризикових видів страхування України (рис. 4).

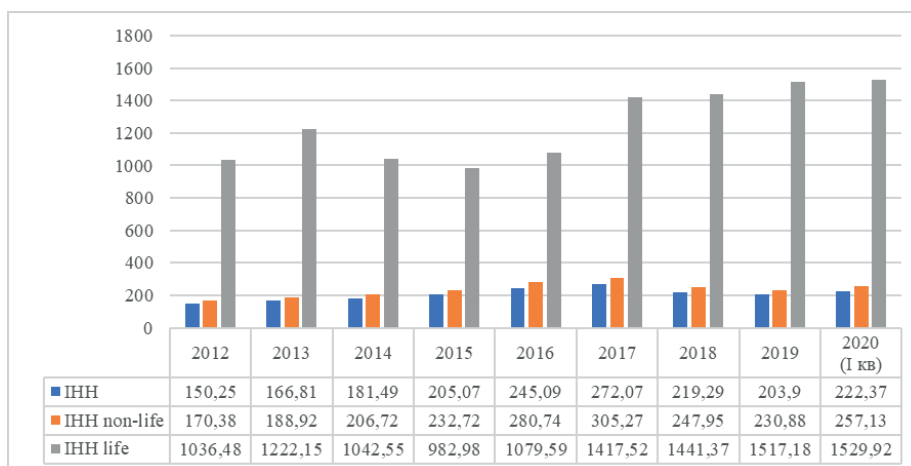

Рис. 4. Розподіл страхових компаній, що здійснюють ризикові види страхування, в Україні за обсягами зібраних страхових премій протягом 2018-2020 років, %*

* побудовано автором за даними [5-12]

Протягом останніх років значно скоротилась кількість страхових компаній, що не подають інформацію до порталу «Форіншурер страхування», відповідно частка зібраних ними страхових премій на кінець 2020 року становила близько 33% проти 45% у 2018 році. Це спричинило суттєве зростання питомої ваги non-life страховиків, обсяг премій котрих перевищує 100 млн. грн., хоча їх кількість змінилась незначно (з 40 у 2018 році до 45 у 2020 році). В цілому ними було отримано 23,7 млрд. грн. у 2018 році, 26,1 млрд. грн. – у 2019 році та 30,5 млрд. грн. – у 2020 році. Незначними є частки страхових компаній, що отримували протягом останніх років менше ніж 100 млн. грн.

Для оцінки рівня монополізації ринку в Україні також використовується індекс Герфіндаля-Гіршмана (ННІ), що відображає розподіл ринкової влади між страховими компаніями на ринку. Основна перевага даного показника – це здатність чуйно реагувати на перерозподіл часток між фірмами, діючими на ринку [3]. При значенні $\text{ННІ} < 1000$ ринок вважається неконцентрованим, якщо ж $\text{ННІ} > 1800$, то висококонцентрованим. Проміжні значення коефіцієнта ж $1000 < \text{ННІ} < 1800$ свідчать про помірну концентрацію ринку [2].

Рис. 5. Динаміка Індексу Герфіндаля-Гіршмана для страхового ринку України протягом 2012-1 кв 2020 років*

* побудовано автором за даними [5-12]

За даними індексу Герфіндаля-Гіршмана страховий ринок України в цілому є неконцентрований, оскільки значення знаходяться в межах від 150,25 до 222,37. Однак за досліджуваний період показник зріс майже у 1,5 рази, що пов'язано із зменшенням кількості страхових компаній. На ринку non-life страхування спостерігається подібна ситуація: значення індексу Герфіндаля-Гіршмана коливається від 170,38 до 257,13. На відміну від non-life сегменту ринок страхування життя є помірно концентрованим, оскільки значення індексу перевищують 1000. Окрім того, протягом 2010-2020 років показник монополізації зріс до 1529,92, наближаючись до порогового значення у 1800 для визнання ринку висококонцентрованим. Варто зауважити, що висока концентрація ринку страхування життя може мати і свої переваги, наприклад, надійність страховиків, їх здатність акумулювати значні інвестиційні ресурси, можливість впровадження інновацій тощо. Однак при цьому діяльність основних гравців повинна контролюватись регулюючими органами, щоб уникнути зловживань монопольним становищем, не допустити завищення страхових тарифів та ін.

Варто зауважити, що показників концентрації та індексу Герфіндаля-Гіршмана не достатньо аби оцінити належним чином рівень конкуренції та монополізації ринку страхових послуг. На думку О. О. Гаманкової «показники концентрації та індекс Герфіндаля-Гіршмана, обчислені загалом по ринку, без урахування його галузевої сегментації та спеціалізації страхових компаній, можуть давати лише вельми приблизну картину щодо дотримання страховими компаніями вимог антимонопольного законодавства» [2].

Для визначення галузевих показників концентрації та монополізації було обрано «найпопулярніші» види страхування, тобто ті, що мають найбільші частки у валових страхових премій: медичне страхування, КАСКО-страхування, страхування майна та ОСЦПВВНТЗ (таблиця 4).

Таблиця 4

Динаміка показників концентрації та індексу Герфіндаля-Гіршмана для окремих видів страхування в Україні протягом 2016-2020 років*

Показник	2016	2017	2018	2019	2020
Медичне страхування					
Частка на ринку топ 3 СК, %	29,69	29,07	29,72	32,09	32,82
Частка на ринку топ 10 СК, %	62,98	60,82	60,24	62,14	64,99
Частка на ринку топ 20 СК, %	77,51	75,63	74,41	76,93	81,98
ІНН	501,23	474,06	470,51	532,50	558,94
КАСКО-страхування					
Частка на ринку топ 3 СК, %	36,85	33,99	36,00	36,41	40,51
Частка на ринку топ 10 СК, %	64,19	82,83	68,04	64,36	75,56
Частка на ринку топ 20 СК, %	77,62	95,92	80,40	75,02	88,83
ІНН	646,80	1079,17	639,58	604,75	796,68
Страхування майна					
Частка на ринку топ 3 СК, %	25,79	22,93	12,25	11,51	19,05
Частка на ринку топ 10 СК, %	47,76	41,57	25,79	25,77	44,45
Частка на ринку топ 20 СК, %	56,50	46,93	31,64	31,13	55,51
ІНН	322,16	261,43	84,28	80,74	232,90
ОСЦПВВНТЗ					
Частка на ринку топ 3 СК, %	21,63	17,81	20,80	22,15	24,44
Частка на ринку топ 10 СК, %	50,22	39,98	42,87	43,12	46,43
Частка на ринку топ 20 СК, %	74,81	56,52	58,71	58,59	66,23
ІНН	340,87	206,98	248,47	256,77	322,00

* складено автором за даними [5-12]

З-поміж обраних сегментів страхового ринку найбільш концентрованим є ринок КАСКО-страхування, лідируючі позиції на якому займають страхові компанії ПрАТ «СК «АРКС», ПрАТ «СК «УНІКА» та ПрАТ «СК «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ». Частки страхових премій за цим видом страхування у страхових портфелях цих компаній становлять від 30% до 60%, що свідчить про їхню зосередженість на КАСКО-страхуванні.

У сфері медичного страхування спостерігається дещо нижчий рівень концентрації та монополізації. Так, частка першої трійки страхових компаній складає 33%, десятки – 65%, двадцятки – 82%. Першу трійку останні роки складають ПрАТ «СК «УНІКА», ПрАТ «СК «Провідна» (страхові премії по медичному страхуванню становлять 60-75% усього страхового портфелю) та АТ «СК «ІНГО».

На сегменті ОСЦПВВНТЗ перші 3 страховики володіють близько 25% ринку, у руках першої десятки та

двадцятки зосереджено відповідно 46% та 66%, що вказує на незначні процеси концентрації. ПрАТ «Страхова Група «ТАС», НАСК «Оранта» та ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» останні кілька років у незмінному складі очолюють рейтинги страховиків, що здійснюють даний вид страхування. Частка ж зібраних страхових премій за ОСЦПВНТЗ у структурі страхового портфелю останніх двох страхових компаній є достатньо високою та становить близько 50-60%.

Ринок класичного страхування майна з-поміж усіх обраних для аналізу сегментів є найменш концентрованим. Зокрема, частка топ 3 страховиків становить близько 20%, топ 10 – 45% та топ 20 – 55%. На відміну від раніше проаналізованих видів страхування майна не має чітко означеної трійки лідерів, хоча останні два роки чільне місце у рейтингу посідає ПрАТ «СК «АРКС» попри те, що у структурі страхового портфелю питома вага страхових премій з даного виду є незначною – близько 12-13%.

Очевидно, що процеси концентрації та монополізації страхового ринку є динамічними та піддаються впливу багатьох чинників як в цілому макроекономічних, так і тих, що виникають на страховому ринку України зокрема.

Висновки. Страховий ринок України характеризується помірним рівнем концентрації та монополізації, однак дані процеси з плином часу посилюються. Останнім часом ринок в цілому та окремі його сегменти, зокрема, тяжіють до укрупнення, а відповідно і монополізації, внаслідок зростання та посилення ролі потужних страхових компаній та страхових груп. Певні сектори страхового ринку мають сформоване ядро з «досвідчених» страховиків, котрі працюють не один рік та, як правило, мають частку іноземного капіталу. Зважаючи на це, можна припустити, що вітчизняний страховий ринок ставатиме все більш концентрованим. Така «гра» на ринку буде доцільною та допустимою за умови, що сильні гравці не зловживатимуть монополічним чи олігополічним становищем. Саме тому дані процеси повинні бути під пильним наглядом держави, її фінансовим та антимонопольним контролем.

Література:

1. Временко Л. В., Деркач К. І. Сучасні тенденції розвитку конкуренції та монополізації на вітчизняному страховому ринку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 358–364.
2. Vremenko, L. V., Derkach, K. I. (2019). Suchasni tendentsii rozvytku konkurentsii ta monopolizatsii na vitchyznianomu strakhovomu rynku [Current trends in competition and monopolization in the domestic insurance market]. *Biznes Inform [Business Inform]*. № 3. С. 358–364 [in Ukrainian].
3. Гаманкова О. О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхових послуг України. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 10. С. 80–87.
4. Hamankova, O. O. (2009). Informatsiini vady doslidzhennia stupenia monopolizatsii rynku strakhovykh posluh Ukrainy [Information defects of research of degree of monopolization of the market of insurance services of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky [Current economic problems]*. № 10. S. 80–87 [in Ukrainian].
5. Журавка О. С., Пахненко О. М., Сухомлин А. А. Дослідження концентрації та конкуренції на страховому ринку України. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2019. № 1. С. 26–35.
6. Zhuravka, O. S., Pakhnenko, O. M., Sukhomlyn, A. A. (2019). Doslidzhennia kontsentratsii ta konkurentsii na strakhovomu rynku Ukrainy [Research of concentration and competition in the insurance market of Ukraine]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomika» [Bulletin of Sumy State University. Economics series]*. № 1. S. 26–35 [in Ukrainian].
7. Клименко О. В. Методологія оцінювання стану і концентрації ринку страхування при його державному регулюванні. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 3. С. 36–42.
8. Klymenko, O. V. (2020). Metodolohiia otsiniuvannia stanu i kontsentratsii rynku strakhuvannia pry yoho derzhavnomu rehuliuванні [Methodology for assessing the state and concentration of the insurance market in its state regulation]. *Visnyk NADU. Serii «Derzhavne upravlinnia» [Bulletin of NAPA. Public Administration Series]*. № 3. S. 36-42 [in Ukrainian].
9. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html> (дата звернення: 10.05.2021 р.).
10. Informatsiia pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine]. *Natsionalna komisiia, shcho zdiisniuє derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh [National Commission for State Regulation of Financial Services Markets]*. <<https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html>>. [in Ukrainian].
11. Незалежний рейтинг страхових компаній URL: <https://forinsurer.com/rating> (дата звернення: 10.05.2021 р.).
12. Nezalezhnyi reitynh strakhovykh kompanii [Independent rating of insurance companies]. <<https://forinsurer.com/rating>>. [in Ukrainian].
13. Підсумки страхового ринку України за 2016 р. *Insurance Top*. 2017. №1(57). URL: https://forinsurer.com/insurancetop_57 (дата звернення: 08.05.2021 р.).
14. Pidsumky strakhovoho rynku Ukrainy za 2016 r. (2017). [Results of the insurance market of Ukraine for 2016]. *Insurance Top [Insurance Top]*. №1(57) <https://forinsurer.com/insurancetop_57>. [in Ukrainian].

8. Підсумки страхового ринку України за 2017 р. *Insurance Top*. 2018. №1(61). URL: https://forinsurer.com/insurancetop_61 (дата звернення: 08.05.2021 р.).

Pidsumky strakhovoho rynku Ukrainy za 2017 r. (2018). [Results of the insurance market of Ukraine for 2017]. *Insurance Top* [*Insurance Top*]. №1(61) <https://forinsurer.com/insurancetop_61>. [in Ukrainian].

9. Підсумки страхового ринку України за 2018 р. *Insurance Top*. 2019. №1(65). URL: https://forinsurer.com/insurancetop_65 (дата звернення: 08.05.2021 р.).

Pidsumky strakhovoho rynku Ukrainy za 2018 r. (2019). [Results of the insurance market of Ukraine for 2018]. *Insurance Top* [*Insurance Top*]. №1(65) <https://forinsurer.com/insurancetop_65>. [in Ukrainian].

10. Підсумки страхового ринку України за 2019 р. *Insurance Top*. 2020. №1(69). URL: https://forinsurer.com/insurancetop_69 (дата звернення: 08.05.2021 р.).

Pidsumky strakhovoho rynku Ukrainy za 2019 r. (2020). [Results of the insurance market of Ukraine for 2019]. *Insurance Top* [*Insurance Top*]. №1(69) <https://forinsurer.com/insurancetop_69>. [in Ukrainian].

11. Підсумки страхового ринку України за 2020 р. *Insurance Top*. 2021. №1(77). URL: https://forinsurer.com/insurancetop_77 (дата звернення: 08.05.2021 р.).

Pidsumky strakhovoho rynku Ukrainy za 2020 r. (2021). [Results of the insurance market of Ukraine for 2020]. *Insurance Top* [*Insurance Top*]. №1(77) <https://forinsurer.com/insurancetop_77>. [in Ukrainian].

12. Дані наглядової статистики. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6> (дата звернення: 10.05.2021 р.).

Dani nahliadovoi statystyky [Data from supervisory statistics] <<https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6>>. [in Ukrainian].